

...hogyan legyen rendőrállam

Képviselő és szakértő a nemzetbiztonsági törvényről

...a telefonom időnként furcsán visszhangzik, mintha egy kráterből hívott volna az ismerősöm. Kattog, s azonnal begerjed, ha a hűszéves Sokol-rádiómat a kagyló mellé teszem...
...„felbontják a postámat...”
...„követnek...”

Előfordulhat-e ma, 1991 tavaszán, a demokratikus választások után egy évvel, hogy valakit is alkotmányos módon figyeljenek a titkosszolgálati szervek? — kérdeztem dr. Kövér Lászlótól, az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságának elnökétől, valamint a Nemzetbiztonsági Hivatal felügyeletével megbízott tárca nélküli miniszter hírszerzési szaktanácsadójától, a nemzetbiztonsági törvényjavaslat egyik szerkesztőjétől, aki arra is vállalkozott, hogy ismerteti a készülő törvény legfontosabb rendelkezéseit, bár munkájára tekintettel kérte nevének elhagyását.

— En is hallottam olyan állampolgári panaszokról — mondja Kövér László —, hogy követnek embereket, felbontják a leveleiket, lehallgatják a telefonbeszélgetéseiket. Nem tartom valószínűnek, hogy bárkit is törvénytelenül zaklatnának a nemzetbiztonsági szervek, s kizártnak tartom a törvénytelen lehallgatásokat is. Elméletileg elképzelhető ugyan, hogy az alkotmányos és kormányzati ellenőrzést kijátszva ezek a szervek a saját szakállukra dolgoznak, de szinte értelmetlen figyelniük a polgárokat. Legfeljebb a politikusokkal szemben van értelme a titkosszolgálati eszközök alkalmazásának. Véleményem szerint a Duna-gate kapcsán nyilvánosságra került dokumentumok, információk mozgatták meg a lakosság fantáziáját, még azokét is, akik nem voltak szenvedő alanyai a Kádár-rezsim belső elhárításának. Nem tartanám célszerűnek, ha most hisztériát keltenénk...

— Jelenleg az 1990. évi X. törvény alapján működnek a nemzetbiztonsági szervek — mondja a hírszerzési szaktanácsadó. — A törvény a Duna-gate botrány kirobbanása után a sürgősség igényével készült, ezért *meglehetősen rossz*. Nem biztosítja a nemzetbiztonsági szervek hatékony működését, s nem nyújt teljes körű védelmet arra, hogy e szervek a megszabott kereteken belül működjenek. Másfelől *nem rendez megnyugtató módon az állampolgári jogok védelmét sem*. A szándék persze megvolt a törvényalkotókban, csak a *kapkodás hevében sikerült olyanra, amilyen lett*. Nem egy jövőorientált törvény, igaz, maga a jogszabály is átmenetinek nevezi önmagát.

Szigorúan titkos listék

— A készülő törvényt jó vitá-
alpnak tartom — folytatja Kövér László —, bár néhány kérdésben bizonyára nem értenek majd egyet a képviselők a parlamentben. *Nevelésnek tartom azt a megállapítást, hogy ez „rendőrállami törvény lenne”*. A szigorúan titkos listék intézményét fenn kell tartani, anélkül nem működhet a titkosszolgálat, a belső elhárítás. A törvénytervezet garantálja, hogy a szigorúan titkos listéket *ne lehessen politikai célokra felhasználni*. Pártokba, önkormányzatokba, egyházakba, bíróságokra nem szabad őket beszervezni, s más intézményekbe és szervezetekbe is csak az érintett szervek vezetőinek az engedélyével... Úgy vélem, hogy mindenképpen pontosabban meg kell határozni azokat a garanciá-

kat, amelyek az állampolgári és emberi jogokat védik a biztonsági szolgálatokkal szemben.

— Az egész törvénytervezetet két elv következtetés érvényesítése hatja át — így a hírszerzési szaktanácsadó. — Az egyik: az *állampolgári jogok maximális védelme*, a másik: a *nemzetbiztonsági szervek hatásos működésének a biztosítása*, valamint az a követelmény, hogy ezek a szervek ne léphessék túl a törvényben megszabott működési kereteket. Tudom, egyfajta misztikum övezi a nemzetbiztonsági szervek tevékenységét, s ennek az az oka, hogy keveset árulhatnak el magukról. A készülő törvényt már önmagában is garanciának tartom az állampolgári jogok szempontjából, mivel *nyílt jogszabályról* van szó, azaz nem titkos, bárki elolvashatja, s megduthatja; a törvény, mely területeken igyekszik megszeméniően biztosítani, hogy az alapvető személyiségi jogok ne szenvedjenek csorbát. Kimondja: *az állampolgári jogok csak akkor korlátozhatók, amikor az a nemzetbiztonság érdekében szükséges és indokolt*.

Panaszjog

— A javaslat egyik legalapvetőbb garanciális intézménye — folytatja — a *panaszjog*. A kifejezetten nemzetbiztonsági célzatú panaszjog számos önmagát demokratikusnak nevező országban nem létezik. Az állampolgár — ha a parlament elfogadja a tervezetet — olyan általános jogosultságot kap, amely szerint, ha a nemzetbiztonsági szervek tevékenysége a jogát vagy jogos érdekét sérti, akkor panasszal fordulhat a titkosszolgálati szervet felügyelő miniszterhez, azaz *Gálszécsy* miniszter úrhoz. Ha például egy katonatiszt úgy érzi, hogy őt jogtalanul figyel a Katonai Elhárító Hivatal, akkor *Für Lajos*hoz fordulhat. S ezzel még nincs vége a jogorvoslati lehetőségeknek. A miniszter döntése a Fővárosi Bíróság előtt megtámadható. Az állampolgári jogok védelme szempontjából még számos más, nagyon lényeges új szabály van, amely hiányzik a most hatályos törvényből. Az „*ügynevezett kényes titkosszolgálati eszközök*” (a lehallgatás, a telefonlehallgatás, vagy a levélfelbontás) alkalmazását például egy külső szerv — a Fővárosi Bíróság — engedélyéhez köti.

— A jelenleg hatályos törvény szerint — mondja Kövér László — az igazságügyminiszter az engedélyt a lehallgatásokra és egyéb titkosszolgálati eszközök alkalmazására. *Ezt a megoldást két okból sem tartom elfogadhatónak*. Egyrészt *az igazságügyminiszter mégiscsak a kormányzat tagja*, s ilyen értelemben az engedélyezés a Duna-gate botrányt követően is a kormányzat kezében maradt. Efelett nincs direkt kontroll, csupán a parlament nemzetbiztonsági bizottságának van ellenőrzési joga.

Az ellenőrzés eszköze

— *Nem vagyok illetékes, sem jogosult nyilatkozni arról, hogy vajon ma törvénytelen úton figyelik-e az állampolgárokat* — mondja a szaktanácsadó. Biztos vagyok abban, hogy nem hallgat-

ják le őket. *Az igazságügyminisztert e téren teljes büntetőjogi és politikai felelősség terheli*. A nemzetbiztonsági szervek vezetőinek ma nincs jogi lehetőségük arra, hogy a saját szakállukra engedélyezzék a titkosszolgálati eszközök igénybevételét. A biztonsági szervek főigazgatóinak minden esetben az igazságügyminiszter engedélyét kell kikérniük. *Ha mégis engedély nélkül cselekszenek, az teljes politikai és büntetőjogi felelősséget von maga után*.

— Mivel a titkosszolgálati szervek működésének egyik fő eleme a gyorsaság — folytatja —, s a biztonsági szempontok azt követelik meg, felesleges adminisztrációs korlátokkal ne akadályozzák ezeket a szerveknek tevékenységét, a javaslat lehetőséget ad arra, hogy kivételes esetekben a *nemzetbiztonsági szerv főigazgatója ideiglenes engedélyt adjon titkosszolgálati eszközök alkalmazására*. Ezzel egyidejűleg azonban a végleges engedélyezés iránti kérelmet meg kell küldenie a bíróságnak, amely a legrövidebb időn belül dönt az engedélyezés jogosságáról. Ha a titkosszolgálati eszközök alkalmazása jogtalan volt, nyomban meg kell szüntetni azt, s az összes információt meg kell semmisíteni. A bíróság néhány napon belül dönt, *tehát legfeljebb két-három napig tarthat a titkosszolgálati eszközök ideiglenes alkalmazása*...

— Valóban nehézkes és körülményes egy központból, azaz a Fővárosi Bíróságról engedélyezni a szervek működését — vélekedik Kövér László —, de minél kevesebb helyen gyűnnek össze az információk, annál könnyebb a biztonsági szolgálatokat ellenőrizni, s kisebb az esély arra is, hogy visszaéljenek a jogaikkal.

— Ma a köztörvényes bűnözőkkel szembeni titkosszolgálati eszközök alkalmazását ugyancsak az 1990. évi X. törvény szabályozza — tájékoztat a Nemzetbiztonsági Hivatal szakértője. — A jövőre nézve a nemzetbiztonsági törvény úgy rendelkezik, hogy *nemzetbiztonsági érdekből titkosszolgálati eszközök csak nemzetbiztonsági szervek alkalmazhatók*.

— Annak ellenére — így Kövér László —, hogy a javaslaton van mit korrigálni, úgy gondolom: megfelel az európai normáknak. Nem csak a nemzetbiztonsági törvény a garanciája annak, hogy Magyarországon *ne jöhessen létre rendőrállam*, számos egyéb politikai és pénzügyi eszköz létezik ennek a veszélynek az elhárítására. Például a parlamentnek az a joga, hogy az fogadja el ezekben a szolgálatoknak a költségvetését, s erről előzetesen a nemzetbiztonsági bizottság is véleményt mondhat, már önmagában garancia, hisz határt szab a működésüknek. Sok országban az ellenőrzés egyedüli eszköze a biztonsági szolgálatok költségvetésének a megállapítása...

— A törvényben írt korlátok a nemzetbiztonsági szervek számára *valójában nem korlátok* — feleli a szaktanácsadó —, sokkal inkább *kapaszkodók*. Hatásosabban és biztonságosabban tevékenykedhetnek akkor, ha a működési kereteiket meghatározzák, mintha a sötétben tapogatóznának, s nem tudják, hogy mit szabad és mit nem. *Maga a kormány és a „felügyelő” miniszterek teljes politikai és büntetőjogi felelősséggel tartoznak a biztonsági szervek működéséért*. Messzemenően ügyelnek arra, hogy az általuk ellenőrzött szervek valóban az alkotmányos keretek között működjenek, ez a saját érdekük is. **Cseke Hajnalka**